

BEHOUDEN & BEWAREN

nieuwsbrief

nummer 33 – januari 2022

STICHTING DORPSBEHOUD
HARDINXVELD-GIESSENDAM

HET BEHOUDEN WAARD

“Ooit’ is iets eigenaardigs, egel’, zei de mier. De egel knikte. Als de mier iets eigenaardig vond, dan was het ook eigenaardig. ‘Het is alles wat voorbij is en alles wat nog komt, maar het is nooit nu’, zei de mier. Hij keek de egel aandachtig aan. De egel knikte opnieuw, hij was het zoals altijd met de mier eens. Daarna hadden ze het over dingen die niet eigenaardig waren, zoals thee en mooi weer (uit: De egel, dat ben ik. Van Toon Tellegen).

Tja, ooit....wij maken ons vaak drukker om ‘ooit’ dan om ‘nu’. Terwijl dat wat we nú doen invloed heeft op het ooit-wat-komt, zoals het ooit- wat-geweest-is invloed heeft op het ‘nu’. Het is nú zaak aandacht te schenken aan mooie dingen, willen we er ‘ooit’ nog van kunnen genieten. Het ooit-wat-geweest-is heeft daar bewijzen genoeg van geleverd! Daarom zeggen we o.a. bij zaken die in deze nieuwsbrief aan de orde komen: niet ooit, maar nú het behouden waard!

Liesbeth Leenman, redactie

Als iets je ècht wat waard is, moet nú uit bed komen! (tekening Annemarie van Haeringen)

MET NAME

ARBEID ADELT

Echt origineel is hij misschien niet, de naam die de gevel van deze boerderij aan de Broekseweg siert. Eén van de vele boerderijen die zo heet.

Maar hoewel misschien niet heel origineel, het is wel een naam die typeert.

Arbeid adelt: door hard te werken word je een nobeler/beter mens.

Het zegt iets over de boer die deze spreuk tot de zijne maakte. Hard werken, niet zeuren, doorgaan, altijd bezig, de schouders er onder.

Is het ook niet typerend voor ons dorp, onze streek?

Hoewel nu verbouwd en daardoor vrijwel onherkenbaar, ook typerend was het oorspronkelijke type boerderij. Een ruilverkavelingsboerderij uit de jaren '70. Uit de tijd dat vele boeren hun oude gedoetje verlieten voor een spliksplinternieuwe moderne boerderij op een pas verkaveld recht stuk land. Keurige rechte weilanden, rechte wegen, alles overzichtelijk. Door hard te onderhandelen krijg je een effectievere productie.

Het zegt iets over die tijd.

Arbeid adelt. Harde werkers, die boeren. Misschien hoog tijd dat we 'uwe edele' tegen ze gaan zeggen.

Broekseweg 24

KIJKEN IS WAT ANDERS DAN ZIEN

MAKELAARS

Wel eens een makelaar op het dak gezien? Vaker er ónder, zult u zeggen. Maar je hebt makelaars en makelaars. Waar het in dit stukje over gaat, zijn 'boven de nok oprijzende topgevelbekroningen in de vorm van een stok of plank, die veelal kunstig zijn bewerkt'. Toegepast op een overstek vormen zij een vrijwel onmisbaar onderdeel van de constructie, maar makelaars vallen meer op wegens hun decoratieve functie.

Makelaars zijn er in twee soorten: de plank- en stokmakelaar.

Makelaars in de vorm van een plank zijn vaak heel verschillend van vorm. De meeste ervan in onze streek stammen uit het einde van de 20^e eeuw, als de houten overstek in zwang komt. Makelaars worden namelijk alleen bevestigd aan hout en vóór die tijd hadden de meeste boerderijen/huizen rieten daken, wolfskappen of stenen gevels zonder hout.

Na 1900 ging het bergafwaarts met de artistieke kwaliteit van de makelaar; rond 1920 werd hij gereduceerd tot de simpele en fantasieloze stokmakelaar.

Als eenmaal de 'gebroken kap' en wat later de geheel stenen gevel in de mode komen moet ook die het veld ruimen. Opkomst, bloeitijd en degeneratie van de makelaar beslaat zodoende maar een tijdsbestek van ongeveer 50 jaar.

Eigenlijk is de makelaar een cultuurvreemd verschijnsel. Toen rond 1870 voor het eerst het overstek werd toegepast, zullen de makelaars op Zwitserse chalets waarschijnlijk de

inspiratiebron geweest zijn voor de makelaars hier. Wel werden ze snel op een streekeigen manier vertaald, zodat ze al vrij vlug integreerden in het bestaande cultuurpatroon waarin hun vorm zich verder kon ontwikkelen. Een traditie die zeer rijk is in vormen. In ons dorp zijn geen twee identieke makelaars te ontdekken.

De fraaiste makelaars in ons dorp vinden we in Buitendams. Aan kop gaat die op nr. 422. Hierin is zowel het jaartal als de initialen CRM, die staan voor Cornelis RoMijn, die de boerderij liet bouwen. Behalve initialen vinden we geregeld het symbool van de omhoogrijzende boom, zij het dan sterk gestileerd. Als teken van de groei van een gebouw onder mensenhanden, maar ook als teken van leven. Ook het hart komt in makelaars voor als symbool. Maar ook de makelaar op zich benadrukt door zijn vorm en plaats op de geveltop duidelijk het omhoogstreven of het streven naar het hogere en is als zodanig al symbolisch.

Hoewel er veel makelaars zijn verdwenen, zijn er gelukkig nog een groot aantal over in ons dorp. Hun vorm en plaats, blootgesteld aan allerlei weersomstandigheden, maken hen erg kwetsbaar. Als wij niet uitkijken, zijn over niet al te lange tijd het grootste aantal verdwenen. Het is te hopen dat degenen die zo'n stukje volkskunst op hun huis hebben niet gedachteloos neerhalen wat onze voorouders als omhoogstrevend hebben bedoeld. Mocht hij in erg slechte staat zijn, kan hij ook altijd nagemaakt worden. Tenslotte bepalen makelaars mede de identiteit van een pand.

En waarom geen nieuwe makelaar gemaakt en geplaatst op een pand, of het nu huis of schuur is? Een mooie traditie, waard om nieuw leven ingeblazen te worden!

(bron: 'Makelaars in Hardinxveld-Giessendam' van Arnold de Haan)

Twee voorbeelden van makelaars; links van rond 1900, rechts een moderne variant. Nieuw leven in een oude traditie.

(BIJNA) VERGETEN WOORDEN

HORT(IE)

Wie zal er heden ten dage nog tegen een ongeduldig kind zeggen: 'Je moet maar een hortie wachten'? Dat zal dan waarschijnlijk al een heel hortje geleden zijn. Duidelijk zal zijn dat het hier gaat over een poosje, eventjes, een tijdje. Klinkt in dit woord iets door van het franse 'heure' (uur, tijd)? Is de verbastering van 'heurtie' naar 'hortie' gegaan? Of is dit woord typisch iets uit ons dialect?

Een woord wat er op lijkt, maar een heel andere betekenis heeft, is 'hort'.

Hort komt van het Middelnederlandse zelfstandig naamwoord huert of hurt, dat 'weg' betekent. Als je de hort op gaat, ga je dus de weg op. Vroeger werd de uitdrukking vooral gebruikt als iemand ergens voor op de vlucht was, maar later ging de hort op gaan meer algemeen 'uitgaan, weggaan' betekenen. En dan meestal om iets leuks te gaan doen: als je naar je werk gaat, zeg je niet dat je 'de hort op' gaat.

In de uitdrukking met horten en stoten heeft hort een andere oorsprong: het Middelnederlandse zelfstandig naamwoord hort of hurt 'ruk, stoot'. Ook het werkwoord horten 'stoten' wordt gebruikt. Dit woord hort is ontleend aan het Oudfrans hurt en het werd vooral van stoten in een gevecht gezegd. Als iets met horten en stoten gaat, gaat iets moeizaam, vaak haperend, of met veel botsen en hobbelen.

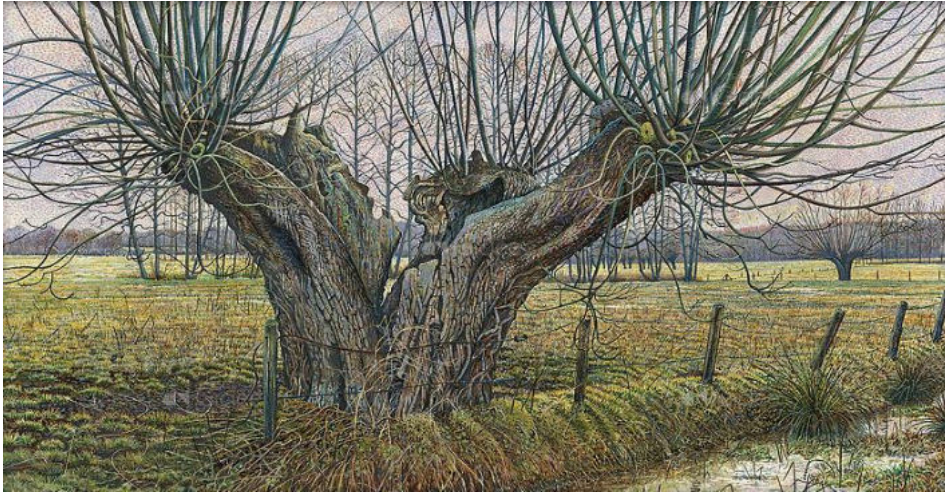
Hort wordt dus niet meer als los woord gebruikt, maar is in enkele uitdrukkingen bewaard gebleven. En warempel, ook in sommige producten.

Om een hortie van te genieten als je de hort op gaat

DE KNOTWILG – VAN LEVENSBELANG

Als je een halve eeuw terug het landschap in keek, werd bijna overal het doorzicht bemoeilijkt door knotwilgen. Overal, langs vrijwel elke sloot, stonden van die krom getrokken bomen. Levende bomen, buiten en binnen. Met vaak vegetatie van andere beplanting in hun kruin. Een toevluchtsoord voor vogels, klein wild en insecten. Stuk voor stuk heerlijkheden in het land. In Giessendam, in Boven en Beneden.

Knotwilgen als groene monumenten

Helaas halen de meeste van hen niet meer de bevallige leeftijd van het hier afgebeelde oudje. Want knotwilgen vergen onderhoud. En dat kost tijd en dus kost dat geld. En dat is er zoveel in deze tijd, dat de economie alles bepalend is. Iets mag alles kosten. Iets anders niets. Als we anno nu denken aan natuur, moeten we in het groot denken. Moet het met een gaan om natuurgebieden van zoveel hectaren. Misschien moeten we zeggen van zoveel voetbalvelden; dan weten de stervelingen anno 2022 beter 'in hoe groot ze moeten denken'. Maar elke knotwilg op zich is een stuk natuur. Een natuurgebied zelfs. Ga nu eens een keer naar zo'n knotwilg toe, Neem een stoeltje mee, zet dat op een afstand van een paar meter van de boom en ga de knotwilg bekijken. Ga beleven wat er groeit, wat er bloeit. Naar wat er in en wat er uit vliegt. En in en uit kruipt. Dat is pas genieten van de natuur... Misschien wel een idee voor een workshop: knotwilg genieten.

DE KNOTWILG

Verwijt mij niet dat ik niet steeds dezelfde ben.
Ook de wilgen met hun fluwelen kronen
staan straks weer als geheven vuisten
aan de gestolde sloten. En ik, nog loom
en zoet van jonge wijn, dwaal straks
tot op het bot geknot, met vertwijfeld
witgetrokken knokkels, door de natuur
waar nu nog onze rodondendrons bloeien.

Naar: Teunis van der Zwart

Gastheer voor allerlei planten

Vertrouwd beeld in de polder

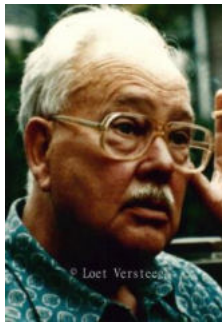
MIJN DORP

DE HUISARTS

E-consult, praktijkondersteuner, kleine-klachten-spreekuur. Zomaar wat termen uit de wereld van de moderne huisartsenpraktijk. Geen mens kijkt er van op. Zo'n vijftig jaar geleden echter zouden ze zeker vragen opgeroepen hebben. Net zoals de huisvesting. Wie had gedacht dat een voormalig bankgebouw ooit de praktijken van alle huisartsen in ons dorp gezamenlijk onderdak zou bieden? Plus nog een heel aantal extra diensten. Een toegankelijk gebouw met de figuurlijke lage drempel.

Hoe anders was dat in mijn jeugd!

Ons gezin mocht zich verheugen in de goede zorgen van dokter Lubbers. Een eerbiedwaardig persoon die gezag inboezemde. Zijn voorkomen alleen al! Een kloeke snor, een hoornen bril en een witte haardos sierden 's mans gelaat. Een witte jas, de stethoscoop losjes om de nek; samen met een dàftig stemgeluid gaven zij de geneesheer een respectabel voorkomen.

Dokter Lubbers

En dan zijn domicilie! Een indrukwekkend pand waarin zowel zijn praktijk, zijn privévertrekken en zijn apotheek gevestigd waren. Via de glimmend houten voordeur en daarachter gelegen portaal nam je plaats in een prachtige wachtkamer. De centrale hal van het pand, die middels een vide, rechtstreeks via een fraaie koepel daglicht kreeg van boven. Soms, als je daar zat te wachten, daalde er een lichtende verschijning de gebogen trap af: Mevrouw! Gehuld in negligé, zwevend op glimmende muiltjes, stak zij de wachtkamer over om in een kamer in de hoek te verdwijnen.

Op een gegeven moment werd je in de spreekkamer van de dokter geroepen. Een houten bureau en onderzoekstafel, rood bekleed, sierden het vertrek. Verder werd hij geheel vervuld door de verschijning van de dokter zelf. Mocht het nodig zijn, werd je na afloop doorgestuurd naar de apotheek aan de andere kant van de hal. Een prachtig vertrekje, bijna geheel gevuld met houten kasten met daarin een onwaarschijnlijke hoeveelheid glazen flesjes en andere geheimzinnige snuisterijen. Het domein van assistente Jannie Konijnenburg. Dokter Lubbers was te allen tijde te raadplegen, dag en nacht. Niet weinig, zelfs bij relatief kleine ongemakken, bracht hij een bezoek aan huis om de zieke met raad en daad bij te staan. Een rots in de branding bij alle mogelijke tobberijen!

In 1979 bracht dokter Lubbers zijn laatste bezoek aan ons gezin; hij bracht een jonge man mee die hij voorstelde als onze nieuwe huisarts, dokter Strop.

Een andere tijd brak aan. Een andere, modernere praktijkruimte. Twee artsen, man en vrouw, met ieder een eigen spreekkamer. Maar nog wel het bekende, vertrouwde gezicht van Jannie bij ontvangst. Haar werkzaamheden waren anders; voor een pilletje of kuurtje werd je voortaan doorverwezen naar de apotheek elders. De verschijning van de artsen

was dan niet die van de deftige ouderwetse dorpsdokter, maar hun kunde en toewijding deed er zeker niet voor onder!

31 jaar lang waren zij een baken in de zee voor menig patiënt. En hoeveel kinderen hebben zij wel op de wereld geholpen in die tijd? Persoonlijk koester ik goede herinneringen aan o.a. die belangrijke momenten in mijn leven waarin zij mij bijstonden.

Anno 2022. Geen imponerende, statige geneesheer, maar een huisartsenpraktijk gerund door voornamelijk moderne, jonge vrouwen. Diverse artsen in opleiding, verschillende assistenten, praktijkondersteuners. Wonen en werken gescheiden. Vaste werktijden, meest parttime, weekenddiensten. Geen verloskunde meer in het pakket. Meer mondigheid verwacht van de patiënt. Allemaal heel prima, maar stiekem verlang ik nog wel eens terug naar zo'n ouderwetse figuur die zich vaderlijk over je ontfermt. De Dokter. Een ondersteuner in de dagelijkse praktijk.

Liesbeth Leenman

Nog altijd 'het huis van dokter Lubbers'

EEN OMMETJE

GOUDRIAAN

Lengte: 8,5 km.

Start: bij de Hervormde Kerk, Noordzijde 17, Goudriaan.

Ondergrond: helft verharde weg/graskade/tiendweg

De Hervormde Kerk, waar wij onze wandeling beginnen [1] is om te beginnen al een kijkje waard. Hij stamt al uit de 13e eeuw, eerst als rooms-katholieke kruiskerk en later iets verkleind en overgegaan op de protestanten. Nu laten we hem rechts liggen en gaan via de Noordzijde richting het westen. Aan onze linkerhand zien we een oud gebouw, sinds jaren en nu nog steeds in gebruik als café/restaurant. Van 1857 tot 1965 fungeerde de bovenverdieping als raadhuis; vandaar de naam 't Raadhuis. Vlak voor de brug [2] slaan we rechtsaf de Molenkade richting de Goudriaanse molen in. Een markante molen uit 1779. Een achtkantige poldermolen die vroeger de polder bemaalde. We lopen over het erf om de molen heen en komen via een klaphekje op de grasrijke

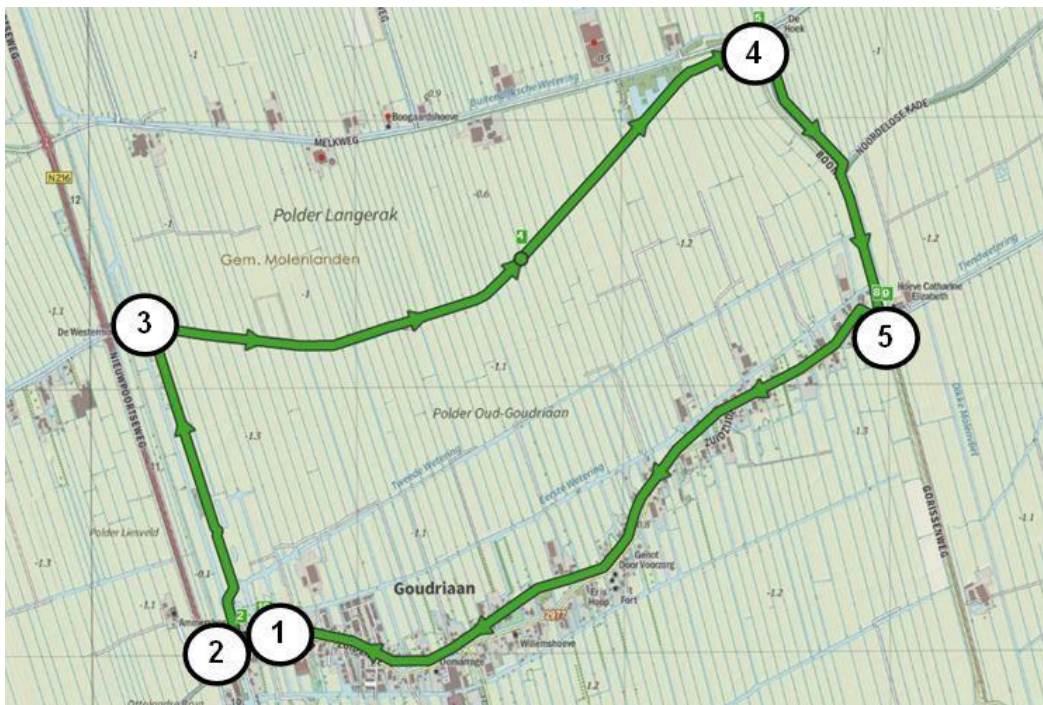
kade langs de Smoutjesvliet. Een prachtig pad vol flora en fauna. Het is dan ook zaak goed om ons heen en zelfs af en toe achterom te kijken. Naarmate Goudriaan verder naar achteren wijkt, valt de charme ervan meer op. In de verte zien we de volgende molen al: de Westermolen. Daar vóór zien we aan de linkerkant een stuk griend- en grasland. Met een beetje geluk spotten we daar een ree en op de kade zelf andere graseters: een kudde schapen.

Bij de molen [3], een wipmolen uit 1652, gaan we rechtsaf over het erf en gaan zo de Goudriaanse Kade op. Een prachtig pad onder een loofrijke vegetatie van onder andere knotwilgen en elzen, dwars door de weilanden heen. Wat een rust en vergezichten! Hollandser kun je het haast niet krijgen met Goudriaan en zijn molens op de achtergrond. Een kleine 3 kilometer puur genieten!

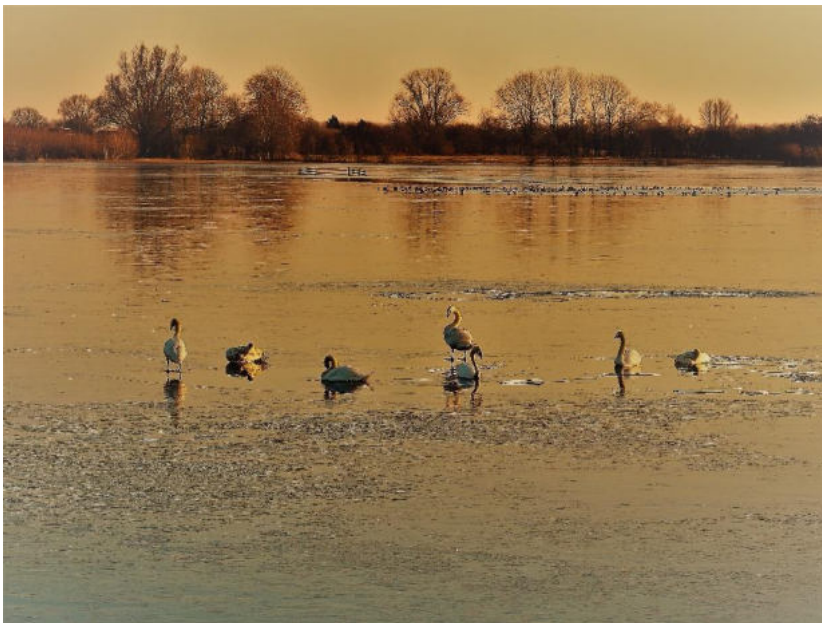
Aan het einde van de Kade [4] steken we de Gorissenweg over en lopen rechtsaf via een smal paadje onder de bomen door naar het zuiden (bij erge modder kiezen we voor de verharde weg).

Als het pad stopt lopen we over een smal brugje over de sloot en gaan vervolgens de verharde weg verder af, tot we bij een rotonde komen [5].

Daar gaan we rechtsaf, de Noordzijde op. We lopen hier weliswaar door het dorp, maar zo landelijk als hier vind je het niet gauw. Veel monumentale boerderijen en andere huizen op ruime percelen grond en volop doorkijkjes naar de polder. Midden door het dorp loopt de Goudriaan, een romantisch watertje dat de Noord-en Zuidzijde scheidt. Goudriaan is langgerekt. Naarmate we dichterbij de kerk komen, zien we wat meer nieuwbouw in een kleine wijk. Niettemin heerst hier de rust van een typisch landelijk dorp. We nemen de Hervormde Kerk als baken en wandelen zo op ons beginpunt af [1].

SEIZOENSPLAATJES

Zou het er nog van komen deze winter?

WILT U DE NIEUWSBRIEF OOK GRATIS ONTVANGEN?

STUUR EEN E-MAIL NAAR NIEUWSBRIEF.SDB@GMAIL.COM

COLOFON

Redactie : Liesbeth Leenman
Tekst : Liesbeth Leenman en Dick de Jong
Foto's : Evert van Lopik, Pleun Heikoop en Liesbeth Leenman
Fotobewerking : Liesbeth Leenman
secretariaat : Kerkweg 72, 3371 AG Hardinxveld-Giessendam

www.dorpsbehoudhg.nl

dorpsbehoudhg@kpnmail.nl